

Haridus erivajadustega inimestele

MAILIS RAND

Viimastel nädalatel on erivajadustega inimeste positsioon Eesti ühiskonnas olnud tuliste arutelude teema. Ka inimeste haridusvajadused on erinevad, sest pole me ju võrdsest suutlikud midagi mõistma, teadma või oskama õppida.

Olen erikoolide arenguvõimaluste üle mitmel korral ekspertidega nõu pidanud ning osalenud ka erikoolide direktorite seminaril. Oluline on mõista, et igas ühiskonnas on arvukalt erivajadusega inimesi, alates tippandekatest, kes tahaksid õppida kaaslastest kiiremini või keerukamat materjali, ja lõpetades puuetega inimestega, kes on takistatud osalema nn tavaõpingutes. Väliskülalised ja eksperdid küsivad sageli, mida teeb Eesti riik erivajadustega inimeste võimalikult laiaks kaasamiseks õppimisse ja hiljem tööellu. Probleem pole väliseksperptidele ja euroametnikele vastamises, vaid meil endil tuleb mõelda, kuidas näha erivajadusega inimest kui ressursi ja mida tegelikult tähendab ja võimaldab nende kaasamine.

Termin "kaasamine" (*inclusive education*) tähendab hariduspoliitilist taotlust leida erivajadusega inimesele võimalus õpinguteks ja tulevaseks tööks valdkonnas, mis talle kõige paremini sobiks. Sama kehtib ka mingis valdkonnas eriti andekate suhtes, keda samuti ei õnnestu iga kord üles leida sotsiaalsete probleemide, kõige sagedamini suhtlusprobleemide rägastikus.

Eri- või tavakool

Eestis oli nii erikoolide kui süvakoolide võrk õnneks olemas nn NL-i perioodil. Süvakoolides said andekad ja suurema töövõimega lapsed õppida mingit ainet suuremas mahus ja intensiivsemalt. Puudega lastele oli erikool enamasti võimalus saada vaid põhiharidus. Kuigi muust ühiskonnast eritingimustesse eraldatuna, aga siiski õpetajate ja meedikute järelevalve all.

Tänaseks on kogu maailmas võetud suund, mille kohaselt püütakse võimalikult paljudele luua tingimused õppimiseks tavalises oma kodu lähedases koolis. Erivajadusega lapse õppimine uues keskkonnas tuleb aga ette valmistada, vastasel korral võib tekkida probleeme nii lapsel kui tema klassikaaslastel. Lihtsalt häid kavatsusi populariseeriva loosungiga hõikamisest ei piisa.

Täna ei pea me ehitama juurde uusi erikoole, vaid mõtlema, kuidas korraldada erinevate vajadustega õpilastele kõige sobivamat õpikeskkonda hariduse omandamiseks. Vaja on kaaluda, kuidas arvustada erinevaid õpistiile

Mailis Rand: "Kõige olulisem kasvatustulemus on nn tavaõpilaste mõistva suhtumise ja toetava hoiaku kujunemine erivajadusega inimese suhtes."

HM-i pressifoto

või luua võimalusi õppimiseks väikes-tes rühmades. Kindlasti on erivajadusega õppija toetamiseks võimalusi palju, kuid kõike pole me ilmselt jõudnud veel läbi mõelda ega rakendada.

Ühiskond nõuab oskusi, mida ei saa omandada segregeeritud ehk eraldatud keskkonnas. Kui abikooli õpilase sõprusring saab kujuneda vaid tema koolikaaslastest, siis tavakoolis õppides kujuneb suhtlussfäär laiemaks ja loob eelduse ka tulevaseks töövõimaluseks mõne ettevõtlikuma koolikaaslase juures. Ja kõige olulisem kasvatustulemus on nn tavaõpilaste mõistva suhtumise ja toetava hoiaku kujunemine erivajadusega inimese suhtes.

Mis on juba tehtud?

Rääkima peame aga positiivsest kogemusest, mis väärrib järgimist. Tallinna Vanalinna Hariduskolleegiumi üks kasvatusprintsip ongi kaasamine ja seal on õppinud mitmeid erivajadustega õpilasi tavaklassides. Nägemispuudega õpilane A õpib praegu inglise keelt kõrgkoolis. Selles koolis õpetatakse nägema võimalusi erivajadustega inimeste kaasamiseks ja vajadusel aitamiseks. Kõrgkoolis õpib ka V, kes on läbi teinud keerulise tee abikoolist ülikooli, mis veel kord tõendab, et diagnoosi määramisega ei tasu kiirustada.

Palju eeskuju väärivat on leida Tartus. Kroonuaia koolis töötavate toimetulekuklasside kõrvalt on välja kasvanud Tartu nõustamise ja õpiabi keskus, kes korraldab parandusõppe tunde, kõneravi ja nõustab tavakoole. Nii võiksime senisest avaramalt kasutada erikoolide pedagoogide potentsiaali tavakoolide õpilaste, õpetajate ja lapsevanemate nõustamiseks õpiraskuste puhul. Loodetavasti saab sellest abi ka õpilaste väljalanguse vähendamiseks.

Tartu Emajõe Kool nõustab nägemispuudega lapsi ja lapsevanemaid, samuti tavakoole, kus selliseid õpilasi õpib. Meil on head koolid Kaelasel ja Urvastes. On Järve kool Võrus, kus infotehnoloogia võimalused on leidnud parimal viisil rakendust toimetulekuklasside õpilaste õpetamisel.

Ka tänapäeva pedagoogikas on toimunud murrang. Eripedagoogika on kaasatud üldpedagoogikasse ja seda ei tõsteta enam nii markantselt esile. Kui defektoloogia uuris ja püüdis lahendada üksiku defekti või puudega seonduvat, siis uus lähenemine on positiivse lähtealusega – arendame õpilases seda, mida tema suutlikkus võimaldab.

Tähtis on tähelepanu ja toetus

Erivajadused on sügavalt individuaalsed, pole olemas mingit keskmist erivajadust. Mujal maailmas peetakse mõistlikuks individuaalseid õppekavasid, mida koostatakse üldhariduskoolide riiklikest õppekavadest lähtuvalt. Ka meie seadusandlus võimaldab seda ja eeskätt tuleks mõelda IOK laiemale rakendusele tavakoolides, kuhu saaks senisest arvukamalt kaasata õppima erivajadusega õpilasi.

Möödunud aastal võeti ära investeeringud erivajadusega õpilaste nädalakoolidelt. Täna on mul hea meel öelda, et tänavau järele võimalik neid rahastada ja kaaluda nii internaate remonti kui ka koolide renoveerimist. See on hea uudis uue kooliaasta alguseks.

Meil pole vaja anda elukestvalt sotsiaalseid toetusi ning arendada abitust. Meil on võimalus anda sellist toetust, mis lubab paljudel erivajadusega inimestel lülituda tööellu ja kujuneda toetuse saajast maksumaksjaks ning panuse andjaks sotsiaalsesse toetusfondi.

Kõiki muidugi 100% kaasata ei saa, osa erivajadusi on selleks liiga tõsise iseloomuga. Kuid põhimõtteliselt ei tarvitse erivajadusega inimene jääda elu lõpuni tarbijaks, ülalpeetavaks ja tõrjutuks. Toetav lähenemine võimaldab rakendada erivajadusega inimesi kui ressursi ühiskonnas ja arendada mõistmist kõigi meie erisuste suhtes. Ning oskust näha, kus ja kuidas kedagi saab aidata ja toetada. Võtame selle mõtte uude õppeaastasse kaasa.